

№ 28 (429)
Ліпень 2012 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

www.bfk.by

У нумары:

- **Асоба: герой і празаік са Смалічоў –** стар. 2
- **На суісканне прэміі: сонечны цуд Беларусі –** стар. 3
- **Пра нашае: Вільня ў 1600-м –** стар. 5

Што там, у «калодзежы надзеі і жаданняў»?

«Паэзія – стан думак, творчасць – лад жыцця»

Такою ацэнку творчай сустрэчы ўздзенскіх і дзяржынскіх паэтаў і ашарэй паэтычнага радка дала галоўны рэдактар дзяржынскай раённай газеты «Узвышша» Алена Стэльмах.

Паэты Уздзеншчыны і Дзяржыншчыны сустракаюцца не першы раз. Першая ж іх сустрэча адбылася ў сакавіку ў дзяржынскай бібліятэцы. Паэтычная атмасфера, якая тады запаліла сэрцы самабытных паэтаў, стала своеасаблівым пралагам да чарговай сустрэчы.

І ў чэрвені дзяржынская дэлегацыя наведвала Уздзеншчыну – наш «салаўіны спеўны край». Сярод гасцей, што завіталі ў літаратурную гасцёўню Паўлюка Труса, былі дырэктар Дзяржынскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы Валянціна Клімовіч, галоўны рэдактар дзяржынскай раённай газеты «Узвышша» Алена Стэльмах, кіраўнік літаратурнага клуба «Выток» Ірына Міхалевіч і тамтэйшыя паэты.

Мерапрыемства праходзіла пад дэвізам «Уздзеншчына – зямля натхнення». Шаноўных гасцей хлебам-соллю пад мілагучныя спевы сяброў літаб'яднання «Нёманец» віталі Ліяна Тападзе і Міхаіл Русак.

Затым дэлегацыя «вытокаўцаў» і «нёманцаў» накіравалася ў раённы гісторыка-краязнаўчы музей, дзе яго супрацоўніца Зоя Калкоўская правяла для гасцей невялікую, але вельмі спазнавальную, экскурсію па гісторыі Уздзенскага краю. Завочна пабывалі ў маёнтку Якуба Наркевіча-Ёдкі, прайшліся дарогамі вайны, з цікавасцю разглядалі карціны Міхася Рагалевіча, вырабы з фарфору, знаёмліліся з літаратурнай спадчынай нашых землякоў. Шчырае захапленне выклікала наведванне беларускай хаткі XIX стагоддзя і магчымасць зазірнуць у «калодзеж надзеі і жаданняў».

Пасля гасці і гаспадары сабраліся ў чытальнай зале бібліятэкі, дзе ўздзенскія і дзяржынскія аматары мілагучнага слова па чарзе «раскачалі паэтычныя арэлі», зачытаваючы свае лепшыя вершы пра сумленне, каханне, сэнс жыцця, выконвалі душэўныя аўтарскія песні.

У шчырых гутарках, у абмене паэтычным вопытам час пралацеў імгненна. Нават развітвацца не хацелася. У памяці ўсіх прысутных і гэты дзень, і гэтая сустрэча застануцца надоўга, таму што ў творчасці няма межаў, а падобныя мерапрыемствы пабуджаюць зноў брацтва за пяро і пісаць...

Вера ЛУКАШЭВІЧ
Фота аўтара

На тым тыдні...

✓ **На тым тыдні** ў карціннай галерэі «Традыцыі» (г. Светлагорск) была прадстаўленая **выстаўка** твораў трох мастакоў – **Алены і Анатоля Бараноўскіх і Віталія Герасімава**.

Вядомы майстар жывапісу Алена Бараноўская прадставіла светлагорскаму глядачу экспазіцыю «Сугучча» з яе непаўторным каларытам, унікальнай тэхнікаю і дзіўнай манераю пісьма. Яе муж Віталь Герасімаў – сябра Беларускага саюза мастакоў, выкладчык Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў – прэзентаваў серыю яркіх нацюрмортаў, якія выстаўляліся не толькі ў нашай краіне, але і ў Расіі, Польшчы, Германіі, Швейцарыі, ЗША і інш.

Сябра Беларускага саюза мастакоў, прафесар жывапісу, заслужаны дзеяч мастацтваў, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі Анатоль Бараноўскі прадставіў экспазіцыю «Камяні стагоддзяў», у якую ўвайшлі творы апошніх гадоў. Незвычайныя паводле тэхнікі выканання карціны А. Бараноўскага апяваюць прыгажосць роднага краю, знаёмяць з гісторыяй нашага народа.

✓ **16 ліпеня** ў канферэнц-зале МГА ЗБС «Бацькаўшчына» старшыня Рэспубліканскага савета «Беларускага добраахвотнага таварыства аховы помнікаў гісторыі і культуры» **Антон Астаповіч прачытаў лекцыю «Краязнаўства і ахова гісторыка-культурнай спадчыны»** студэнтам прыродазнаўчага факультэта Мінскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя Максіма Танка. Пад час яе разглядаліся асноўныя аспекты ўзаемадзеяння краязнаўчай працы з працай па ахове помнікаў гісторыі і культуры, слухачы пазнаёміліся з асноўнымі метадыкі натурных даследаванняў аб'ектаў нашай спадчыны.

Лекцыя скіраваная на практычны вынік – графічную фіксацыю (складанне сітуацыйнага плана) могілак у в. Плябань Маладзечанскага раёна з мэтай афармлення прапановы на статус гісторыка-культурнай каштоўнасці магілы адынулых паўстанцаў 1863 г. Мерапрыемства адбылося ў межах кампаніі «Будзьма беларусамі!».

✓ **18 ліпеня** ў Гомелі адбыўся **майстар-клас па традыцыйных беларускіх народных танцах**. Па запрашэнні сяброў Гомельскай моладзевай краязнаўчай арганізацыі «Талака» яго правёў вядомы этнахарэограф, аўтар фальклорнага фестывальнага праекта «Берагіня» Мікола Козенка. Моладзь, што сабралася на мерапрыемства, змагла развучыць характэрныя для Гомельшчыны варыянтныя танцаў «Лявоніха», «Каханачка», «Картузэ» і «Падыспань». Ігрой на дудзе танцы суправоджала сябра «Талакі» Валянціна Міронава.

✓ **У гэты ж дзень** у мінскім Палацы мастацтва адбылося **адкрыццё выстаўкі** бабруйскага мастака **Сямёна Абрамава «Мастацтва – маё жыццё»**, прысвечанай 75-годдзю творцы. На ёй прадстаўленыя 70 працаў, тэматыка якіх разнастайная: серыя акварэляў аб ваенных лётчыках; серыя жывапісных і акварэльных партрэтаў дзеячаў навукі і культуры, касманаўтаў; цыкл жывапісных і акварэльных твораў, выкананых па матэрыялах далёкіх замежных вандровак і інш. Яго творы знаходзяцца ў Нацыянальным мастацкім музеі Беларусі, Магілёўскім мастацкім музеі імя П. Масленнікава, мінскім Музеі сучаснага выяўленчага мастацтва, Заслаўскім мастацка-этнаграфічным музеі, у многіх музеях за межамі краіны.

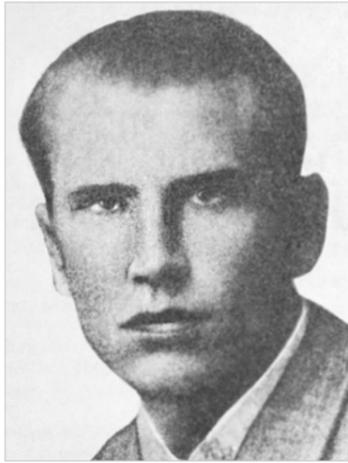

У гады вайны ад рук гітлераўскіх фашыстаў загінуў самы малады пісьменнік Капыльшчыны Уладзімір Кандраценя. Яго рэалістычныя апавяданні, якія ўдала раскрываюць характар і паводзіны героя, заўважыў таксама наш зямляк, класік беларускай літаратуры Кузьма Чорны. Менавіта ён падтрымаў маладога аўтара, дапамог яму ўзяць творчы накірунак у распрацоўцы твораў і

даў праймаю рэкамендацыю ў пісьменніцкую арганізацыю. Кандраценя быў прыняты ў Саюз пісьменнікаў БССР у 1938 годзе. Падтрымкай твораў нашага зямляка і вядомы беларускі пісьменнік Міхась Клімковіч, які некаторы час кіраваў пісьменніцкім саюзам. Сёлета споўнілася 95 гадоў з дня нараджэння таленавітага пісьменніка, ураджэнца вёскі Смалічы.

Невядомы праймаю

У сям'і хлебарабаў Кандраценяў нарадзілася сем дзяцей, самым старэйшым быў Уладзімір, як казалі – равеснік кастрычніка, бо на свет з'явіўся ў 1917 годзе. Ён стаў добрым сябрам і нянькай для сваіх сясцёр і братоў: Марыі, Адама, Івана, Надзі, Лёні і Сашы. Іх маці Кацярына Спірыдонаўна дабрынё і ласкай закладвала ў душу хлопчыка любоў да роднай зямлі і песеннай спадчыны. А любоў да матчынай мовы яму прывіў настаўнік беларускай мовы і літаратуры Іван Банькоўскі ў Смаліцкай сямігодцы. Неўзабаве ў Смалічах арганізавалі калгас, куды ўступіла сям'я Кандраценяў. Уладзіміру давялося асвоіць усе сельскагаспадарчыя работы. Улетку ён пасвіў жывёлу, касіў і абганяў бульбу, ды і цясларыць мог не горш за бацьку. Бацькі зычылі яму хлебарабочую прафесію, а

ён пасля заканчэння сямігодкі паступіў на рабфак Бабруйска, а ў 1935 годзе – на літаратурна-лінгвістычны факультэт Мінскага педінстытута. Закончыў з адзнакай. Давялося некаторы час папрацаваць настаўнікам у Чырвонаслабадскай сярэдняй школе.

У яго былі планы стварыць літсуполку ў Чырвонай Слабадзе, але прызыў у Чырвоную Армію, а затым вайна не дазволілі мары здзейсніцца. Ён паваяе 2–3 месяцы, будзе камандзірам невялічкага аддзялення, пасля яго полк трапіць у акружэнне. З канцлагера У. Кандраценя ўцёк і вярнуўся дадому.

Хутка ў лясным масіве «Орлік» ствараецца партызанскі атрад пад камандаваннем В. Васільева. Уладзімір ідзе ў гэты атрад, але доўга яму не давялося быць партызанам. Камандзір атрада, як яго называлі, «дзядзя Вася», накіроўвае хлопца ў Чырвонаслабадскую камсамольска-падпольную групу, якой кіраваў былы франтавік фінскай вайны Адам Чыгір (пра гэта паведамляе кніга «Памяць» Салігорскага раёна). Уладзімір разам з маладымі падпольшчыкамі

збірае звесткі аб руху і колькасці войскаў ворага, здабывае для атрада зброю і боепрыпасы. З радыёпрыёмніка даведваецца, што немцы церпяць крах, а рады патрыётаў растуць. У канцы 1942 года атрад «дзядзі Васі» разгроміць буйны гарнізон фашыстаў у Чырвонай Слабадзе. Пасля гарнізон не аднаўляўся, немцы заселі ў Семежаве і баяліся высунуць нос.

Кандраценю Васільеў даў новае заданне: арганізаваць падполле ў Слуцку. Яго група расклеяла па горадзе ўлёткі, паведамляла партызанам аб задумках ворага. Аднак знайшоўся правакатар, і па яго даносе падпольшчыкаў арыштавалі і расстралілі. Маці Уладзіміра цудам удалося забраць цела сына і пахаваць у Смалічах.

Яшчэ калі Уладзімір Ігнатавіч вучыўся ў сямігодцы ў 1932 годзе, газета «Палеская праўда» змясціла яго апавяданне «Спаганяюць падаткі». А затым яго творчасць раскрыла крылы, калі вучыўся ў Бабруйскім рабфаку. Ён нават дасылае верш у газету «ЛіМ».

Часопісы «Полымя рэвалюцыі», «Работніца і калгасніца» з задавальненнем друкуюць апавяданні маладога аўтара. І нават яўрэскі часопіс «Штэрн» надрукуе на мове выдання апавяданне «Каханне», гэтым самым узніме на пісьменніцкі п'едэстал талент пісьменніка са Смалічоў. У 1938 годзе выходзіць у беларускім выдавецтве яго кніга апавяданняў «Любоў».

Гэна спадчыну Уладзіміра Кандраценя ўшапоўвае яго малодшы брат Аляксандр, які ў званні генерал-маёра доўгі час узначальваў адзін з аддзелаў генштаба Расійскай Арміі. Жывучы ў Маскве, ён сабраў неапублікаваныя артыкулы і творы брата. Сёлета мусіць выйсці кніга, прысвечаная юбіляру. Пра гэта паведаміла пляменніца творцы Наталля Навіцкая. Сваё ганарачнае знакамётам пісьменнікам, які аддаў жыццё за радзіму. На яго магіле пастаўлены мармуровы помнік.

Іван ІГНАТЧЫК,
г. Капыль

Грамадскае аб'яднанне «Беларускі фонд культуры» і «Краязнаўчая газета» віншуюць Навагрудскі гісторыка-краязнаўчы музей і яго дырэктара – сябра Рады БФК Тамару Рыгораўну Вяршыцкую з 25-годдзем стварэння музея.

Жадаем творчых поспехаў калектыву, працягу добрых музейных справаў, дабрабыту і спраўджвання ўсіх мараў.

Выканкам БФК
Рэдкалегія «КГ»

У Беларусі шмат мясцінаў, якія даюць магчымасць адчуць славу і магутнасць краіны, напаяняюць людзей гордасцю за яе. У такую вандрожку выправіліся работнікі клубных і бібліятэчных устаноў, аддзелаў культуры, фізічнай культуры, спорту і турызму Бярэзінскага райвыканкама, рэдакцыі раённай газеты і Бярэзінскай школы мастацтваў – сябры Бярэзінскай раённай арганізацыі прафсаюза работнікаў культуры.

Першым прыпынкам падарожжа стаў Нясвіж. Існуе шмат версій паходжання назвы горада, аднак галоўнай, у якую больш за ўсё вераць мясцовыя жыхары, стала легенда пра мядзведзя.

Даўным-даўно, у спрадвечныя часы, калі на месцы горада стаяў непраходны лес, па раце Ушы з поўначы прыплыў латышскі князь з дружнай на паляванне. Калі яны прыплылі, то ўбачылі мноства дзікіх звяроў, якія ніколі не бачылі чалавека. Паляванне было вельмі ўдалае, дзічыны набілі столькі, што немагчыма было яе адвезці на лодках. Вырашылі пакінуць велізарнага мядзведзя, падстрэленага самім князем, і забраць яго пазней. Пасланая за мядзведзем дружыннікі заблукалі і знайшлі волата толькі праз некалькі дзён. Вядома, што ён быў ужо нясымы. Дружыннікі вярнуліся без здабычы. З той пары месца, дзе знайшлі мядзведзя, сталі зваць Нясвіж.

Датай жа нараджэння горада сучасныя гісторыкі лічаць 1446 год, калі вялікі князь літоўскі Казімір VI Ягелончык перадаў Нясвіж Мікалаю Яну Неміровічу. Амаль стагоддзе пасля – Нясвіж ужо ў руках Радзівілаў, найбуй-

ных і найуплывовых магнатаў Вялікага Княства Літоўскага. Культура ў сярэднявеччы не магла развівацца без чыёй-небудзь дапамогі, і велізарны ўклад у яе ўнеслі менавіта Радзівілы. Сапраўднай ярлінаю Нясвіжа з'яўляецца палацава-паркавы комплекс, закладзены ў 1584 годзе князем Радзівілам Сіроткам. Іх знакамітая рэзідэнцыя ў 2005 годзе занесеная ў Спіс сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. Палац увабраў у сябе

Мясціны

рысы архітэктуры рэнесансу, ранняга і позняга барока, ракако, класіцызму, неаготыкі і мадэрну. Ён налічваў 170 неамяшканняў, быў акружаны валамі, равамі, мае чатыры бастыёны і сістэму сажалак, створаных на Ушы. У замку змяшчаліся найкаштоўныя калекцыі дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва, жывапісу, зброі, багатая бібліятэка і знакаміты архіў Радзівілаў, у якім захоўваліся дакументы як па гісторыі роду, так і па знешняй і ўнутранай палітыцы ВКЛ, Каралеўства Польскага, Рэчы Паспалітай, «эканамічныя» матэрыялы і г.д. Сёння замак уражвае сваёй веліччу і прыгажосцю.

Нясвіжская ратуша была пабудаваная ў канцы XVI – пачатку XVII стагоддзяў пасля атрымання горадам у 1586 годзе магдэбургскага права. Уваход у ратушу вядзе праз вежу: адгэтуль можна патрапіць у памяшканні першага паверха і па аднамаршавых усходах

падняцца на другі паверх, дзе месціцца зала збораў. З вежы быў уладкаваны ўваход у ратушу. У XVII стагоддзі вакол ратушы, атачаючы яе з трох бакоў, з'яўляюцца гандлёвыя рады, звернутыя сваімі праёмамі ўнутр двара, куды падвозілі тавар і дзе адначасова гандлявалі.

З чатырох варотаў Нясвіжа да нашых дзён захавалася толькі Слуцкая брама. На месцы цяперашняй змянілася

падняцца на другі паверх, дзе месціцца зала збораў. З вежы быў уладкаваны ўваход у ратушу. У XVII стагоддзі вакол ратушы, атачаючы яе з трох бакоў, з'яўляюцца гандлёвыя рады, звернутыя сваімі праёмамі ўнутр двара, куды падвозілі тавар і дзе адначасова гандлявалі.

Некалькі яе папярэднікаў. Першая брама з'явілася тут у XVII стагоддзі, у XVIII стагоддзі яе значна перабудавалі, надаўшы тыпова барочнае аблічча. За каларовым шклом другога паверха знаходзілася капліца Божай Маці, выява якой, паводле звычаю, заходзілі пакланіцца перш чым увайсці ў горад.

Не маглі мы абмінуць і помнік вядомаму беларускаму вучонаму і друкару Сымону Буднаму. Ён узведзены ў 1982 годзе і знаходзіцца побач з касцёлам Божы Цела – адным з першых у Еўропе твораў архітэктуры барока і Сямых славуных збудаванняў Нясвіжа. У яго скляпеннях знаходзіцца радавая крыпта князёў Радзівілаў. Касцёл нікога не пакінуў раўнадушным. Тут захоўвае шыкоўны і велічны інтэр'ер, роспіс падкупальнай прасторы і музыка арگانа.

Нясвіж, маючы гэтулькі памятных месцаў, па праве называюць горадам-музеем, горадам-помнікам. Невыпад-

кова сёлета адбылося ўрачыстае адкрыццё рэспубліканскай акцыі «Нясвіж – культурная сталіца Беларусі 2012 года».

Не абмінулі бярэзінскія падарожнікі і цэнтральную бібліятэку, якая ўразіла сучасным інтэр'ерам, новым абсталяваннем, багаццем кніжнага фонду і гасціннасцю супрацоўнікаў.

Далей шлях вядзе на экскурсію ў Мірскі замак, які сустракаў нас урачыстасцю і святочным настроем, бо менавіта ў гэтыя дні тут праходзіў фестываль «Музычныя вечары ў Мірскім замку». Замак-прыгажун – феномен захавання лепшых дасягненняў беларускага дойлідства. Нездарма ў 2000 годзе ён быў уключаны ў Спіс сусветнай спадчыны ЮНЕСКА. Збудаваны ён князем Ільінічам у пачатку XVI стагоддзя на ўскрайку мястэчка Мір на месцы драўлянай феадальнай сядзібы, што існавала тут у XV стагоддзі. Потым ім валодалі князі Радзівілы, Вітгенштэйны і Святаполк-Мірскі. Замак неаднаразова гарэў, разбураўся, прыходзіў у заняпад і аднаўляўся зноў. Сваёй архітэктураю ён нагадвае старажытны рыцарскі дом, у абліччы якога знайшлі ўвасабленне розныя напрамкі і стылі.

Калі стаіш на адной з вежаў замка, то адчуваеш сябе нібы на вяршыні свету, захопляешся велічнасцю і прыгажосцю наваколля. Пасля такіх адчуванняў асабліва востра разумеш неабходнасць любіць, шанаваць і захоўваць свой родны куточак, ганарыцца сваёй Радзімай.

Наталля МАЕЎСКАЯ,
старшыня Бярэзінскай
раённай арганізацыі
прафсаюза работнікаў культуры,
метадыст Бярэзінскай ЦБС

На суісканне Дзяржаўнай прэміі ў галіне літаратуры і мастацтва

«Сем цудаў Беларусі» Анатоля Бутэвіча

У фондах Жлобінскай цэнтралізаванай бібліятэчнай сістэмы сёння захоўваецца шмат кніг з аўтаграфамі. Пачэснае месца сярод іх займаюць і кнігі Анатоля Бутэвіча, які часта бывае на Жлобіншчыне, мае тут сяброў. Дарэчы, Анатоль Іванавіч – лаўрэат абласной літаратурнай прэміі імя Аляксандра Капусціна, ураджэнца нашага раёна. Сярод кніг, якія пісьменнік у свой час падараваў Жлобіншчыне, можна назваць і выданні са знакамітай ужо серыі «Сем цудаў Беларусі».

Першая кніга з гэтай серыі, «У гасцях у вечнасці», пабачыла свет у 2001 годзе. У прадмове да яе аўтар піша: «Вайскавай адвагай і чалавечай мудрасцю пазначанае старажытнае Бярэсце. Божым промыслам асвечана гарадзенская Каложская царква. Разбуранае гняздо славы і няслаўя – Крэўскі замак. Легендарнае і ледзь не міфічнае Мора Герадота на Палессі. На ўсё Вялікае Княства Літоўскае цыганская сталіца ў Міры. Сведкі дапытлівасці і людской кемнасці – шматтысячагадовыя крамянёвыя шахты ў Ваўкавыскім раёне. Ціхі пошпак спракавечных ледніковых валуноў у ці не адзіным у свеце мінскім музеі камянёў». З гэтых цудаў нашай гісторыі і пачынае сваю размову з чытачамі Анатоль Бутэвіч.

У 2002 годзе выходзіць другая кніга серыі – «Званы Нямігі». У 2003-м – трэцяя: «За наміткай гісторыі»; у 2004-м – чацвёртая: «Адвечны покліч Радзімы»; у 2006-м – пятая: «Славытыя родам сваім»; у 2008-м – шостая: «Перуновага племені дзеці»; у 2009-м – сёмая: «На далонях вечнасці» (сумесна з У. Ягодзікам). І кожная з іх выклікала інтарэс. Нават тыя факты, якія, вядомыя, скажам, настаўнікам літаратуры, гісторыі – пра Тураўскае Евангелле, паэта-лацініста Міколу Гусоўскага, іншыя, чытаюцца неяк пановаму. А значыць, аўтар нездарма патраціў час на іх напісанне. Акрамя ўсяго кнігі цудоўна мастацка аформленыя.

І хаця яны разлічаны на юнага чытача, але, як сведчаць бібліятэкары, пытаюцца іх і дарослыя.

Мікалай ШУКАНАЎ, супрацоўнік жлобінскай райгазеты «Новы дзень», краязнаўца Здымак Мікалая СЕМЯНЦА

Загадчыца Жлобінскай раённай дзіцячай бібліятэкі Алена Казлоўская абмяркоўвае з дзецьмі новыя выданні кнігі А. Бутэвіча з ягонай серыі «Сем цудаў Беларусі».

Душа, напоўненая сонцам

У Рагачоўскай дзіцячай бібліятэцы кніга Міколы Чарняўскага «Сонечны кошак» стала ўжо настольнай, ёю карыстаюцца і бібліятэкары, і шматлікія юныя чытачы. Па творах з гэтай цудоўнай кнігі праводзяцца літаратурныя хвілінкі, літаратурныя вандройкі, гromкія чыткі ў дзіцячых і іншых установах.

– У свой час у нас адбылася прэзентацыя кнігі «Сонечны кошак» з удзелам аўтара – нашага земляка, які вучыўся ў Беліцкай сярэдняй школе Рагачоўскага раёна, – расказвае загадчыца бібліятэкі Людміла Гуськова. – А цяпер праводзім з дзецьмі разнастайныя мерапрыемствы, выкарыстоўваючы творы з гэтай кнігі, якую палюбілі юныя чытачы і якая спрыяе выхаванню ў іх любові да Радзімы, роднай прыроды, беражлівага стаўлення да навакольнага асяроддзя, павагі да старэйшых, імкнення тварыць дабро...

Трэба адзначыць, што гэтая кніга выдатнага паэта, лаўрэата літаратурнай прэміі імя Янкі Маўра, прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, рэспубліканскага літаратурнага конкурсу «Залаты Купідон» Міколы Чарняўскага тэматычна вельмі разнастайная. І змест яна поўнаасцю адпавядае сваёй назве «Сонечны кошак».

З твораў гэтай добрай кнігі чытачы даведваюцца шмат цікавага і карыснага, спазнаюць радасць характара, што дорыць нам родная прырода, сустрэнуцца з героямі гумарыстычных вершаў – хлопчыкамі і дзяўчынкамі, вясёлымі і сур'эзнымі, удачлівымі і няўдачлівымі. Асобныя раздзелы складаюць прымаўлянкі-забаўлянкі, скарагаворкі, лічылкі, загадкі. Тут чытач таксама знойдзе шмат займальнага і незвычайнага. Восем, напрыклад, адна з загадак – паэтычных, вобразных, якія лёгка запамінаюць дзеці:

*Улетку кропелькай была,
Вясёлаю дажджынкай.
А іней лёг,
Зіма прыйшла –*

*Зляцела ўніз...
(сняжынкай).*

Ёсць і творы, у тым ліку загадкі, якія адначасова з развіццём дапытлівасці, інтэлекту выхоўваюць павагу да працы, любоў да роднай зямлі:

*Сябруюць з нівай,
Сябруюць з небам.
Як прыйдзе жнівень –
Частуюць хлебам.
Хоць маладыя,
Ды ўсе з вусамі,
А называюцца...
(каласамі).*

Ні юных, ні дарослых чытачоў не пакінуць раўнадушнымі паэтычныя казкі, змешчаныя ў кнізе: «Ласіны хутар і дзівакам'ютар», «Зайцава капуста», «Воўк-прадпрымальнік», «Ліса-калядоўшчыца», «Сава-прытвор», «Воўчы жарт», «Пень-грыбнік». З мяккім гумарам, даціпным, яны створаныя з выкарыстаннем сучасных рэаліяў жыцця, прывабліваюць арыгінальнасцю і маюць выхаваўчае значэнне.

Наогул, усе творы з «Сонечнага кошкі» ўражваюць цудоўнай, мілагучнай мовай, вобразнасцю, кранаюць за сэрца, вучаць дабрыні. Большасць іх праілюстравалі яркімі малюнкамі мастакі Н. Барай і А. Карповіч, і ўсё выданне выдатна аформлена.

...За пяцьдзесят гадоў плённай працы ў дзіцячай літаратуры з-пад пера Міколы Чарняўскага выйшла больш за чатыры дзясяткі цікавых кніг. Творы выдаваліся таксама ў Расіі і Польшчы. І новай кнігай Мікола Чарняўскі пацвердзіў сваё выдатнае майстэрства напісання дзіцячых твораў, уклаў у яе і часцінку сваёй вялікай душы – добрай, шчырай, спагадлівай, якая любіць Айчыну і людзей. Створанае пісьменнікам заслугоўвае самай высокай адзнакі.

**Міхась КАВАЛЁЎ,
г. Рагачоў**

Бяда, што мы ўсё яшчэ ніяк не навучыліся падключачы да беларускай справы людзей з высокім матэрыяльным дастаткам. Не ўсе ж яны, безнадзейна адарваны ад роднай зямлі, запісаліся ў касмапаліты. Ёсць сярод іх і па-сапраўднаму шчыра ўлюбёныя ў яе. Не думаецца, што такія асобы пашкадуць выдаткаваць трохі сваіх грошай на патрэбы краязнаўства, усведамляючы яго неацэнную ролю ў актывізацыі нацыянальнай дзейнасці народа, у супраціўленні ўсім спробам навязаць яму чужыя культурна-моўныя каноны.

Як бы хацелася, каб нашыя прадпрымальнікі дзеля выратавання беларусаў ад асіміляцыі хоць сотую долю зрабілі з таго, на што ў змаганні з гэтай злыбедой ішлі ў царскай Расіі ў XIX – пачатку XX стагоддзяў яўрэйскія таўстасумы. Практычна толькі на іх сродкі існавалі ўсе яўрэйскія арганізацыі. А было іх ня мала. Галоўным лічылася Таварыства па распаўсюджванні асветы паміж яўрэяў Расіі. Пры ім працавала Яўрэйскае гісторыка-этнаграфічнае таварыства, якое выдавала салідны часопіс «Яўрэйская даўніна». Тры яўрэйскія сястры Алена, Яўгенія і Марыя Гнесіны на ўласныя сродкі заснавалі Маскоўскае му-

зычнае вучылішча, якое сёння носіць іх імя.

У нашых жа багацеяў, што жывуць ў метраполіі ці за мяжой, не выбіць і такой ужо невялікай сумы грошай на выданне кнігі, выпуск газеты ці часопіса, на арганізацыю якога-небудзь асветніцкага мерапрыемства нацыянальна-адраджальнага плана. Затое заможныя беларусы не шкадуць грошай на дарагія адпачынкі ў экзатычных краінах, будоўлю дыктоўных катэджаў, іншую раскошу. Так яны паводзяць сябе не толькі з прычыны нястрыманай прагі да багацця. Яна б выяўлялася зусім не з такой магутнасцю, каб душы гэтых людзей да краёў былі напоўненыя беларускасцю, каб у іх балела сэрца, што ў выніку хібаў дзяржаўнай нацыянальнай палітыкі, асабліва да роднай мовы тытульнага насельніцтва краіны, беларускасць дажывае свае апошнія гады ў фармаце сама-

бытнага, арыгінальнага этнасу. Каб замарудзіць тэмпы, абмежаваць маштабы культурна-моўнай асіміляцыі, патрэбныя не толькі велізарныя высылкі яшчэ да канца этнічна не зломленых беларусаў, але і немалыя матэрыяльныя і фінансавыя сродкі.

Так склалася, што ў адраджэнцкіх шэрагах пераважаюць людзі сярэдняга і малага дастатку. Пры ўсім сваім жадаванні яны не могуць нічога ахвяраваць дзеля вяртання, умацавання нацыянальнага пачатку ў культурным жыцці краіны. З вялікім напружаннем у нас выдаюцца нацыянальнага кірунку газеты («Наша слова», «Новы Час», «Краязнаўчая газета») невялікага фармату, у якіх не стае рэсурсаў, каб істотным чынам паўплываць на спыненне працэсу хранічнага размывання нацыянальнай самасвядомасці беларускага народа, выратавання яго культуры ад празмернага замежнага

ўплыву, ад чаго можна пазбавіцца толькі праз узмацненне ў ёй ролі этнічнага фактара, немагчымасцю многіх падпісацца хоць на адну газету, што з-за беднасці нацыянальнага перыядычнага друку вельмі туманна разумеецца сярэднестатыстычным беларусам.

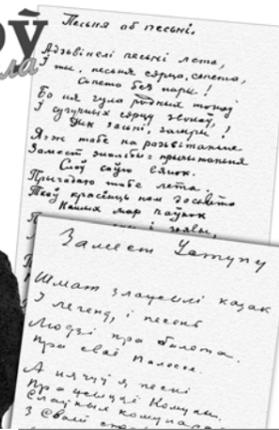
Прынцыпова інакш да мецэнацтва ставяцца заможныя людзі ўсіх іншых, утвораных на постсавецкай прасторы, краінаў. Асабліва гэта датычыцца тых багацеяў, што апынуліся ў эміграцыі. Нібы адчуваючы сваю віну перад метраполіяй, што замест таго, каб у тую цяжкую гадзіну дапамагчы сваёй Радзіме хутчэй стаць на ногі, махнулі на яе рукой у пошуках шчаслівага жыцця для сябе. Аднак, паразумнеўшы, цяпер фінансава дапамагаюць ёй у надзеі змыць свае грахі. Беларусь, вядома, не Украіна, якая ад сваёй дыяспары толькі за студзень-верасень 2011 года атрымала 4,4 мільярда долараў. Нам бы хоць дзясятую долю ад такой сумы. Як бы гэта магло паспрыяць вырашэнню многіх задачаў нацыянальна-культурнага Адраджэння, у тым ліку і актывізацыі дзейнасці краязнаўчых арганізацыяў.

**Леанід ЛЫЧ,
прафесар**

Багатыя людзі, адгукніцеся!

130 гадоў
Якуба Коласа
Янкі Купалы

Віктарына

Песнярам роднага слова прысвячаецца

У 1906 г. на старонках першай легальнай беларускай газеты быў надрукаваны першы верш Якуба Коласа, з якога і пачынаецца адлік творчай дзейнасці пісьменніка. Пра якую газету і які верш ідзе гаворка? Дзе яна выдавалася?

Чакаем вашыя адказы да 7 жніўня ўключна. Да ведама чытачоў: у віктарыну можна ўключыцца з адказу на любое пытанне, бо ўвага будзе звяртацца на дакладнасць адказу і, па магчымасці, яго разгорнутасць.

Жыццё і творчасць Янкі Купалы вельмі змястоўна і рэльефна ў сваіх кнігах паказваюць вядомы беларускі навукоўца, гісторык, краязнаўца – наш зямляк Генадзь Каханюўскі.

У кнізе «Адчыніся, таямніца часу» ён прысвяціў песняру вялікі нарыс «Я тут бачу свой край», у якім з цеплынёй і замілаваннем піша пра народнага паэта, пра многія мясціны Маладзечаншчыны, звязаныя з яго жыццём і творчасцю, дзе «шмат ім пераходжана, і перадуманна, і перапакутавана яшчэ ў маладыя гады. Маладзечанцы памятаюць, ахоўваюць і даглядаюць кожную мясцінку... а найбольш Вязынку», дзе ў прастай сялянскай хаце з'явіўся на свет Янка, у якой сёння працуе літаратурны музей з яго рукапісамі, фотаздымкамі, прыжыццёвымі выданнямі і найкаштоўным дакументам – радаводам Купалы.

Г. Каханюўскі вядзе чытача па купалаўскіх мясцінах. Праз год пасля нараджэння паэта яго сям'я пераехала на новае месца арэнды на Лагойшчыну, але ў верасні 1903-га юны паэт вярнуўся ў родны кут. Тут знайшоў працу пісара ў радашковіцкага судовага следчага, за невялікія грошы перапісаў розныя паперы. Хутка абрыдла Купалу глядзець на п'яную кампанію юрыста, і без грошай, але з пасведчаннем аб добранадзейнасці, ён вяртаецца на Лагойшчыну да маці.

У час працы ў Радашковічах Янка Купала пазнаёміўся з адным з пачынальнікаў беларускай прозы Ядвігіным Ш., які жыў у суседняй Карпілаўцы. «Гэта была для мяне вялікая падзея, – успамінаў паэт, – бо я ўпершыню сутыкнуўся з чалавекам, які не толькі пісьменнік, якога друкуюць, але і піша па-беларуску. З Ядвігіным Ш. я вельмі зблізіўся. Ён мне шмат раскажаў пра незнаёмыя мне таго часу пісьменніцкія справы...»

Пазней, 15 жніўня 1913 г., у Радашковічах у будынку пажарнай аховы Мінскі драматычны гурток упершыню паставіў купалаўскую камедыю «Паўлінка». Непрытасаваны для тэатральных несправаста будынак быў перапоўнены, сяляне гуртам пайшлі глядзець першы ў іх жыцці беларускі спектакль. Паводле словаў аднаго з актёраў пастаноўкі «Паўлінкі» У. Фальскага, «н'есу мы кончылі пры такіх авацыях, якія не часта бываюць і ў вялікіх гарадскіх тэатрах... Дзякавалі нашаму гуртку не адны радашковіцкія беларускі дзеячы, але і сам аўтар «Паўлінкі»...».

Будучы ў Радашковічах і яго наваколлі, паводле словаў Г. Каханюўскага, Янка Купала кантактаваў з паўстанцамі 1863 года, у прыватнасці, з вялікай цеплынёй ён успамінаў пра Зыгмунда Чаховіча з недалёкіх адгэтуль Бясядаў. Паэт адзначаў, што Чаховіч быў «асланы Мураўёвым у Сібір, але ўрэшце вярнуўся і жыў безвыездна ў сваім маёнтку ў Бясядах. У яго была вялізная бібліятэка... І вось яго бібліятэка адкрыла мне вочы на многае, што дагэтуль было невядома... Акрамя ўсякага роду паэзіі, якой я больш за ўсё захапіўся, белетрыстыкі, гісторыі і т.п., у яго першага я пазнаёміўся з нелегальнай літаратурай...».

Пасля звальнення з працы ў Радашковічах Янка Купала дачуўся пра

Генадзь Каханюўскі пра Янку Купалу

бровар ў Яхімоўшчыне і ў 1906 г. пайшоў туды пешшу.

Трапіў паэт памочнікам да вінакура-тэхнарака Сасноўскага, у якога быў яшчэ адзін памочнік. На іх лягла адказнасць за тэхнічны бок вырабу спірту. Працавалі ва ўмовах цяжкіх і нязвыклых, аб чым пазней Янка Купала ўспамінаў: «...азнай там такога пекла, якога яшчэ дагэтуль не меў». Як падкрэслівае Г. Каханюўскі, паводле словаў старэйшага рабочага бровара Алеся Тынкевіча, «рабочыя знемагалі ў духаце, сцены пакрываліся цвіллю, а ў люты мароз наскрозь прамяралі, і на іх звісалі ледзяныя крышталікі. Асноўным рычагом былі нашы рукі». Гэты ж рабочы пра Янку Купалу адгукаўся, што «быў ён добры душой, шчыры, культурны чалавек. Я яго запамніў вясёлым, са светлым тварам, з добрымі прыгожымі вачамі... чытай свае вершы, раскажы шмат цікавага і сам любіў паслухаць, нешта цікавае распытаць. З ім надта было добра пагаварыць, нараіцца, бо шчыра шанавалі нашага брата-мужыка». А вось як распавядаў Восіп Парфен: «Я часта сустракаўся з Купалам. Мне цікава было, што Купала вельмі любіў слухаць апавяданні аб жыцці простых працоўных людзей. Аднойчы я раскажаў бытаваўшае ў народзе апавяданне з часой прыгону. У апавяданні раскажвалася аб здэкаж жорсткага пана з сваіх сялян, аб тым, як загубіў жыццё маладога хлопца і дзяўчыны. Твар Купалы ў час майго расказу стаў суровым, рукі сціскаліся ў кулак: ён быў вельмі ўсхваляваны». Гэтае апавяданне потым стала асновай сюжэта Купалавай паэмы «Нікому».

У Яхімоўшчыне Янка Купала падрыхтаваў да друку першы зборнік паэзіі «Жалейка». «У рабочага паэта не было адпаведных умоў для працы над творам, – піша Г. Каханюўскі, – гэтак жа цяжка давалася падрыхтоўка першага зборніка паэзіі. Магчыма, тыя шматкі вершаў, якія бачылі яхімоўшчыныя старажылы, і сталі пазней «Жалейкай»».

Час працы на бровары супаў з гадамі рвалюцыі 1905–1907 гг., калі лепшыя сыны краю, як адзначае Г. Каханюўскі, «ішлі на барыкады і гэтак жа з паднятай галавой – на катаргу ў Сібір. А самае галоўнае – рвалюцыя ўздыла глыбінныя слаі працоўнага люду да барыцтва за сацыяльнае і нацыянальнае разняволенне. Таму і лірыка паэта становіцца сацыяльна і нацыянальна выкрываліваванай, рвалюцыйнай». У гэтай сувязі Г. Каханюўскі прыводзіць словы Купалы: «Калі ў памяты 1905 год зрабілася звіруха, калі ў Расіі ў кожнага чалавека стала будзіцца душа да новага жыцця, да новага ішчасця, то і ў беларуса будзіцца стала пачуццё свайго "я", стала лунаць доўга дрэмлючая думка, што і мы – людзі». Покліч рвалюцыі акрыляў Купалу на стварэн-

не новай вострапубліцыстычнай лірыкі. «Некаторыя яго вершы сталі настолькі папулярнымі, суладныя часу, – піша Г. Каханюўскі, – што іх завучалі на памяць. Для працавітых броварнікоў паэт стаў самым блізім і зразумелым чалавекам. Сабраўшыся гуртам вакол юнага паэта, рабочыя ўсхвалявана слухалі новыя радкі яго вершаў».

Яны «...збіраліся, каб паслухаць жылыя словы паэта, якія запальвалі іх душы, клікалі на барыцтва».

Там кроў ліецца, там за волю
Барцы на вісельні ідуць,
А вы, вы мучаны найболей,
Спіце, хоць вас дайно там ждучь.

Вершы перадаваліся як лістоўкі». Паэтам былі створаныя такія праграмныя вершы, як «Гэта крык, што жыве Беларусь», «Цяжка мне, цяжка, слуге беспрытомнаму», «Не тужы», «А хто там ідзе?», «Дайце мне волю», «Усе разам», «З песень нядолі», «Што ты спіш» і інш. Тут нарадзіўся і яго палымяны заклік: «До спаць! Паўстаньце грамадою».

У адказ на выпадкі рэакцыянераў, якія імкнуліся ачарніць, спаганіць беларускую культуру і мову беларуса, з'явіўся палымяны верш Купалы «Ворагам Беларускай»:

Чаго вам хочацца, панове?
Які вас выклікаў прымус
Забіць трывогу аб той мове,
Якой азвайся беларусе?

Чаму вам дзіка яго мова?
Паверце, вайш ён не ўкрай,
Свай ён толькі ўспомніў слова
З якім радзіўся, падростаў.

Працуючы ў Яхімоўшчыне, Купала пазнаёміўся з рознымі людзьмі, у тым ліку з настаўнікам Гарадзілаўскай школы Андрэем Пасахам, які ў 1910 г. сустрэўся на востраве Капры з Максімам Горкім, падзяліўся з ім сваімі пачуццямі да Купалы, пазней даслаў яму першы купалаўскі зборнік, і той быў узрушаны талентам беларускага паэта і першым пераклаў на рускую мову яго верш «А хто там ідзе?», назваўшы яго гімнам беларускага народа.

У 1919 г. Купала пабываў у фальварку Карлсберг, які арандавала яго сястра Леакадзія Дамінікаўна Раманоўская. Адзінай сведкай у гэтай мясціне пад Радашковічамі, хто блізка ведаў Янку Купалу, як высветліў Г. Каханюўскі, аказалася Марыя Шлыковіч, якая распавядала, што «ўсё чалавечае яму ніколі не было чужым. Людскі чалавек... Мог і выпіць, і паспяваць, і патанцаваць, і пажартаваць. Усё ж яго і шанавалі за гэту прастату і душэўнасць... І я, і муж, як працягвалі «Раскіданае гняздо», дык перад вачыма паўсталі не тыя імёны, што названы ў драме, а тыя, якіх мы добра ведалі. Магу вам сказаць, што Купала тут ні крышачкі не зманіў. Усё яно так і было».

Г. Каханюўскі падкрэслівае: «І пад прыгнётам Польшчы, як і пры царызме, слова Купалы мела вялікую рэвалюцыйную сілу. Загартаванае ў ранейшыя часы, яно змагалася, ламала краты астрагаў, выводзіла на барыкады... Самае дарагое, што слова Купалы ў народзе, і ў гэтым яго вялікая моц. Такому паэту можна пазайздросціць кожны паэт свету. Купала падараваў свайму народу таленавіты вершы, а народ зрабіў яго песняй».

Ах, ці доўга, браце, будзем
Пад няволю стагнаць?
Ах, ці доўга сваё ішчасце,
Сваю долю праклінаць?

Гэтая песня, як высветліў Г. Каханюўскі, дапамагла вязню канцлагера Бяроза-Картузская Сцяпану Бураку з Мойсичаў і іншым вязням выстаяць.

У складзе пісьменніцкай дэлегацыі Купала сустракаўся з грамадскацю Маладзечна ў верасні 1939 г. «Гэты факт, – зазначае Г. Каханюўскі, – адлюстраваны ў яго вершы «Еду сягоння я ў Вільню»:

Мінск, Маладзечна, Вільня,
Як жа знаёмы шлях гэты!
Зведай яго я калісьці,
Як шукаў ішчасце па светлах.

Менавіта гэтыя радкі сталі сімвалам помніка ўсім дзеячам літаратуры і мастацтва, хто праязджаў па дарозе Мінск–Маладзечна–Вільня, які ўстаноўлены ў 1978 г. каля вёскі Мясата».

Кожны год традыцыйна ладзіцца свята паэзіі ў Вязынцы. З гэтай нагоды нельга не прывесці словы Г. Каханюўскага: «Штогод тут людзі. Едуць паэты, як да прычасця. Нават у няўтульнае надвор'е пры цяжкай хворобе, як гэта рабіў агульнавядомы Уладзімір Караткевіч, які пабываў тут за два тыдні да смерці. Цяжкай хадой хворага чалавека ён падышоў да мікрафона, перамошны недамаганне, па-майстэрску, узнісла, як гэта толькі ён умеў, чытай радкі «Беларускай песні»».

«Чым далей адыходзіць час жыцця Янкі Купалы, тым удзячней становіцца пачуцці зямлякоў да свайго Вялікага Сына і тым уважлівей адносяцца да спадчыны паэта, укладваючы ўсю душу і сэрца ва ўшанаванне яго вечнай памяці... Ва ўсе дні, юбілейныя і не юбілейныя, Беларусь адносілася, адносіцца і будзе адносіцца да свайго Песняра з асаблівай пачівавасцю», – так заканчвае Г. Каханюўскі нарыс пра Янку Купалу. І сцвярджае, што «ганаровае месца ў слаўным сузор'і вялікіх паэтаў заняў Янка Купала. Назаўсёды ўвайшла яго творчасць у скарбонку беларускай культуры».

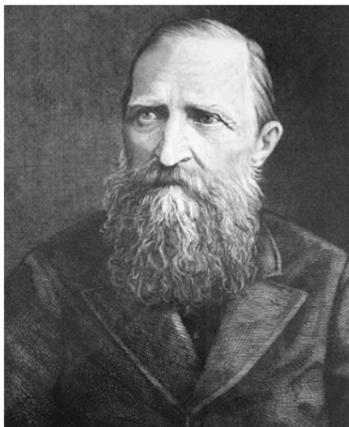
Я адплаціў народу,
Чым моц мая магла.
Звай з путаў на свабоду,
Звай з цемры да святла.

Барыс БАРОЎСКІ,
навуковы супрацоўнік
Мінскага абласнога
краязнаўчага музея,
кандыдат хімічных навук

(Паводле матэрыялаў навукова-краязнаўчай канферэнцыі «Слядамі Купалы».)

28 ліпеня спаўняецца 200 гадоў з дня нараджэння Юзафа Ігнацы Крашэўскага – вядомага польскага пісьменніка, аўтара шматлікіх раманаў, з якіх больш за сто гістарычных. У некаторых з іх дзеянне звязанае з беларускімі землямі. Крашэўскі таксама быў і вучоным у розных сферах: гісторык, этнограф, археолаг, філосаф. У сваіх мастацкіх творах ён стараўся быць дакладным нават у дэталях пад час апісанняў месцаў дзеяння, гістарычных асобаў, падзеяў. Рэдакцыя «Краязнаўчай газеты» хоча пазнаёміць чытачоў з апісаннем Вільні, якой яна была ў 1600 годзе. Пераклад Міхася Кенькі. На жаль, мы не можам з-за газетнага фармату даць тлумачэнняў да некаторых незразумелых месцаў.

лы Евангелічны сабор. За ратушай пачыналася так званая Нямецкая вуліца – адтуль у горад ішлі яўрэі, там часцей, чым дзе, можна было сустрэць тутэйшых сыноў Ізраіля ў чорным і замужніх яўрээк у спрэйдэлах – белых строях, такіх доўгіх, што аж цягнуліся па зямлі. Там, за ратушай, стаялі дзве камяніцы, якія называлі Рай і Пекла. Вуліца вяла далей, туды, дзе высілася стаўрапігіяльная (падпарадкаваная не епархіяльнаму архірэю, а непасрэдна

ад памяў, якія вылівалі на вуліцу; паміж кучамі гною і смецця, што ўзвышаліся аж да першых паверхаў, было ні прайсці ні праехаць. Пасярод вуліцы разлягалася чорная смуродная лужына, якая ніколі не прасыхала. Па баках былі пакладзены дошкі, затапаныя прахожым і праездным людям, які з цяжкасцю прабіраўся паміж гразі і смецця. Дамы ўздоўж Нямецкай, а таксама Мясной і Шкляной вуліц, дзе жылі яўрэі і дзе месцілася больш за ўсё магазінаў, былі высокія, чорныя, брудныя, часта з навіслымі над вуліцай балконамі і галерэямі, там вісела доўгімі шэрагамі мокрая бялізна і адкуль на галовы прахожых ліліся смярдзучыя памы. І ноччу, і ў прыцемках ніхто не адважваўся хадзіць туды адзін, кожны імкнуўся абмінуць цёмныя завулкі і вуліцы, на якіх жылі яўрэі.

Калі ж ісці ад ратушы да замка, то тут усё выглядала іначэй – было святлей, побач з драўлянымі дамамі стаялі палацы, касцёлы, цэрквы, корчмы і пастаялыя двары. Тут было нашмат чысцей і менш яўрээў. Тут праязджалі

Вільня ў 1600-м годзе

(урывак з аповесці «Апошняя са случкіх князёў»)

Гэта быў ужо досыць вялікі горад, з прадмесцем, забудаваным асобнымі домамі бяднейшых гараджан, падобнымі на літоўскія нумы, яны ўжо дзе-нідзе агароджваліся і аддзяляліся белымі і чырвонымі сценамі. Праз Вільню быў перакінуты Зялёны мост, на Лукішках ззяла мясцам татарская мячэць, пабудаваная даўно, яшчэ ў часы Вітаўта.

Горад падзяляўся на некалькі юрысдык. Галоўнейшая з іх – ратушная, яна месцілася ў гмаху ратушняй вежы з гадзіннікам і невялікімі бакавымі вежамі. Ратуша высілася над рынкам галоўнага горада, месцілася ў самым яго сэрцы, з чатырох бакоў яе абступалі крамы, дзе выстаўляўся на продаж самы розны тавар. Тут былі мясныя лаўкі, лаўкі са стракатымі тканінамі, драгімі сукнамі, тут прадаваліся вырабы з жалеза, футры, соль, скуры, словам, усё, што прадаецца і купляецца. Тут гандлявалі на разнос, стаялі вазы рамеснікаў, месціліся шаўцы з абуткам, сталяры, прадаваліся крупы, соль, ласункі і іншае. Крамы багатых купцоў былі рассыпаны па ўсім горадзе, але ў самых заможных гандляроў былі магазіны і пад ратушай. Над крамамі, латкамі, натоўпам гандляроў і пакупнікоў высіліся з абодвух бакоў ратушы як напамінак пра пакаранне і суд, пра ўладу магістрата, слуп ганьбы, які ў народзе называлі Пілатам, і шыбеніца. Калісьці каля іх пахаджваў адмыслова апрануты гарадскі кат або магістр са сваімі слугамі.

На рынку каля ратушы віраваў натоўп гандляроў і пакупнікоў, асабліва тлумна было ў вузкіх, цесных і цёмных праходах, якія служылі ўваходамі ў крамы, там цікавалі зладзеі – вочы іх пільна ўзіраліся ў сумку неасцярожнага шляхціца, у скураны кашэль старой матроны, кішэню слугі.

Пад ратушняй вежай сядзелі работнікі, падзёншчыкі

з піламі, сякерамі, рыдлёўкамі, тачкамі, чакаючы, ці не нойме іх хто-небудзь на работу. Паблізу вісела шылда з вялізнымі нажніцамі – там была гарадская цырульня; у розных кутках рынку яшчэ ліпелі прыватныя цырульні,

Віленская ратуша. Малюнак П. Росі, каля 1763 г.

але неўзабаве манаполія адным махам змяла іх. У ніжніх памяшканнях ратушы таксама былі крамы, гарадскі вінны склад і склад тавараў. Тут былі вагі і васкабойня, а ў верхніх пакоях – па-

мяшканні рады і ваяводскага суда, дзе адзінай аздобай служыў партрэт Жыгімонта Аўгуста. Там размяшчаліся таксама архіў і гарадская казна з мноствам замкоў, ключы ад якіх віселі на поясе пана бургамістра. На вежы адбіваў час гадзіннік, ніжэй была жалезная галерэя, спецыяльна для музыкаў, якія ў час вялікіх святаў удзень і ўночы ігралі для гарадскога людю вясёлыя народныя мелодыі.

Каля рынку сяліліся купцы; было тут і некалькі праваслаўных храмаў. Злева Пятніцкая царква, пабудаваная на месцы старой камяніцы, справа – царква Святога Мікалая, не бачная з вуліцы, яе заслانیла мноства дамоў, толькі яе макаўкі цягнуліся да неба – своеасаблівы знак адносін да тых вернікаў, якія яе наведвалі. Крыху бліжэй стаяў стары знібе-

патрыярху або Святому Сіноду) Святадухаўская царква і пры ёй манастыр. З правага боку ад яго стаяла гасцініца рускіх купцоў і праваслаўны Святаціціцкі манастыр, заснаваны некалі вялікім князем Канстанцінам Астрожскім. За царквой Святога Духа вяла ўніз вузенькая вулачка, дзе злева на прадмесці пазней быў пабудаваны манастыр кармелітаў.

На Нямецкай вуліцы, гэтак жа, як і каля ратушы, заўжды было шмат народа, але там была страшэнная гразь. З расчыненых на вуліцу крам і харчэўняў выглядалі пажоўклыя твары яўрээў; на сценах дамоў былі відаць пісягі

Віленская Мікалаеўская царква да 1863 г. Літаграфія паводле мал. І. Трутнева

План Вільні на гравюры Ф. Хогенберга, 1545 г.

карэты і павозкі, вершнікі, прыдворныя, наёмнікі і каморнічныя магнатаў, тут хадзілі святары, якіх часцяком зневажаў угневаны іншаверац. З правага боку тут стаяў вялікі палац князёў Астрожскіх, а побач палац Хадкевічаў, пабудаваны так, што выходзіў на дзве суседнія вуліцы. Недалёка ад яго ў тым самым радзе стаяла старадаўняя царква Багародзіцы, здавалася, што яна вось-вось разваліцца: яе жоўтыя сцены патрэскаліся ад часу, месцамі былі забруджаны злой рукой. Далей вуліца развіталася больш шырока, асабліва там, дзе з левага боку высіліся палац Радзівілаў і новы касцёл езуітаў. Адтуль аж да замка з двух бакоў ішлі маленькія домікі капітульнай юрысдыкі, непрыгожыя і брудныя. Ад іх недалёка было ўжо і да замка.

Юзаф КРАШЭЎСКІ
Пераклад
Міхася КЕНЬКІ

(Заканчэнне будзе)

Здабыткі, страты і перспектывы «Берагіні-2012»

Калена чацвёртае, апошняе

Традыцыйнаю разынкай «Берагіні», своеасаблівым святам на свяце фальклорнага мастацтва, да якога ўсе ўдзельнікі з адмысловым натхненнем рыхтаваліся і якога з нецярпеннем чакалі, стала «Рудабельскае Купалле» – свята сонца, агню, росквіту прыроды і ўрадлівасці зямлі.

Пачалося ўсё з падрыхтоўкі пад купальскія песні вяночкаў з васількоў і рамонкаў, бярозавых і дубовых галінак. Маляўнічае купальскае шэсце, упрыгожанае колам з вялікім кляновым вянком, распягнулася па цэнтральнай вуліцы пасёлка амаль на палову кіламетра. Павольна рухаючыся па вуліцах Акцябрскага да купальскай лугавіны каля сажалкі, святочная калона, як магутная рака, убірала ў сябе шматлікія людскія раўчкі, запаўняючы мястэчка і наваколлі вяселлю, музыкай і песнямі. Здавалася, што не засталася ніводнага абыякавага жыхара – хто не далучыўся да шэсця, той выйшаў за брамку свайго двара паглядзець і павітаць берагінцаў.

На вялікім лузе паміж ракою Арэсай і сажалкай разгарнулася сапраўды грандыёзная дзея купальскага свята. У адпаведнасці з народнымі традыцыямі былі выкананыя ўсе элементы абраду, у тым ліку распальванне трох вогнішчаў, ваджэнне карагодаў, пусканне вяночкаў на вад, скокі цераз агонь. Гучалі купальскія песні, выконваліся народныя танцы, прэзентаваліся мясцовыя гульні. Дзеткі і моладзь без усялякага прымусу і кіраўніцтва дарослымі з вялікім задавальненнем і стараннем спявалі, танчылі, гулялі. Святы купальскі агонь аб'яднаў усіх прысутных – захавальнікаў вечных каштоўнасцяў народнай культуры. Містэрыю купальскага агню працягнулі маляўнічае фаер-шоў і начная фальклорная дыскатэка. Свята гуло, спявала, скакала амаль да світанку.

Чацвёрты заключны дзень берагінскіх імпрэзаў пачаўся з круглага стала з удзелам кіраўніцтва раёна, дзе былі выказаныя ўражанні (асабліва ад купальскага свята), прапановы, падзякі і пажаданні аргкамітэту фестывалю. Кандыдат культуралогіі Вячаслаў Калацэў падкрэсліў вялікую выхаваўчую і адукацыйную ролю праекта, на якім узрасло ўжо некалькі пакаленняў студэнтаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культуры і мастацтваў. Ён прапанаваў надаць праекту статус міжведамаснай дзяржаўнай праграмы і стварыць пры Інстытуце культуры Беларусі аддзел этнакультур-

нага выхавання і этнамастацкай адукацыі, які будзе працаваць як каардынатар фестывалю фальклорнага мастацтва. Выказалі словы ўдзячнасці і паднеслі падарункі аргкамітэту замежныя госці. Арт-дырэктар Палтаўскага нацыянальнага педагагічнага ўніверсітэта імя В.Г. Караленкі Глеб Кудрашоў прапанаваў стварыць музей «Берагіні». Мастацкі кіраўнік маскоўскага беларускага фальклорнага ансамбля «Кірмаш» Ірына Капчынская падзякавала Вячаславу Калацэў за супрацоўніцтва і дапамогу ў аднаўленні рэгіянальнага беларускага касцюма. Запрасілі берагінцаў у госці прадстаўнікі Пскоўшчыны і Ніжагародскага раёна. Кандыдат мастацтвазнаўства, дацэнт Санкт-Пецярбургскай дзяржаўнай акадэміі імя М.А. Рымскага-Корсакова Ірына Папова адзначыла дасягненні «Берагіні» ў справе адраджэння традыцыйнай культуры і выказала пажаданні больш шырокай трансляцыі гэтага вопыту праз сістэму ЮНЕСКА.

Старшыня Нацыянальнай камісіі па справах ЮНЕСКА Уладзімір Шчасны засяродзіў увагу на стратэгічнай ролі фестывалю як захавальніка традыцыйнай культуры Беларусі. Таму ёсць падстава: краіна далучылася да канвенцыі ЮНЕСКА па абароне нематэрыяльнай спадчыны ў 2005 годзе. Тэатралізацыя народнага мастацтва, якім паўсюдна займаюцца прафесійныя мастацкія калектывы, знішчае сапраўдныя скарбы нацыянальнай культуры.

ных ансамбляў і іх выканаўцаў, бо іх майстэрства тэатралізаванае і не з'яўляецца прыкладамі традыцыйнай культуры. Доктар філасофіі прафе-

сар Энгельс Дарашэвіч прапанаваў прыцягваць недзяржаўныя крыніцы фінансавання.

Ад прадстаўнікоў абласцей краіны прагучалі прапановы шукаць новыя нестандартныя падыходы, удасканаліць сістэму фестывалю, выкарыстоўваць камп'ютарныя тэхналогіі для яго папулярызацыі, рэкламы, укараняць адукацыйныя праграмы па вывучэнні традыцыйнай народнай культуры і інш.

Па выніках абмеркавання быў прыняты ліст з прапановамі да Міністэрства культуры.

Акрамя ўзнагародаў, прадугледжаных умовамі фестывалю, былі і адмысловыя, якімі, незалежна ад вынікаў кон-

ка» Вясейскай дзіцячай школы мастацтваў Слуцкага раёна; дзіцячы фальклорны калектыв «Праменьчыкі» Акцябрскай дзіцячай школы мастацтваў, настаўніца беларускай мовы і літаратуры, музычны кіраўнік заслужанага аматарскага калектыву Беларусі фальклорнага гурта Мётчанскага вучэбна-педагагічнага комплексу дзіцячы сад-сярэдня школа Барысаўскага раёна Антаніна Абрамовіч. Дыпломы і каштоўныя падарункі ад Беларускага фонду культуры атрымалі: навуковы і мастацкі кіраўнік «Берагіні» Мікола Козенка; раённы метадычны цэнтр народнай творчасці аддзела культуры Акцябрскага

року» (кіраўнік Зінаіда Крупская) Вілейскай гімназіі № 2; узорны фальклорны калектыв «Скарбоначка» (кіраўнік Эльміра Сухоцкая) Дэмбраўскага сельскага Дома фальклору і народных традыцыяў Шчучынскага раёна; узорны ансамбль «Верасок» (кіраўнік Уладзімір Чарнякоў) Хойніцкай дзіцячай школы мастацтваў; узорны фальклорны ансамбль «Цярэшкавы шчодрыкі» (кіраўнік Святлана Галавачэнка) Рассветаўскага культурна-спартыўнага цэнтра Акцябрскага раёна.

Завяршаючы наш рэпартаж з сёмага Рэспубліканскага фестывалю фальклорнага мастацтва «Берагіня», хочацца пажадаць яму шчаслівага і доўгага жыцця, а таксама: пашырацца (асноўную дзейнасць перанесці ў рэгіёны); умацняцца матэрыяльна (з усіх магчымых крыніцаў фінансавання); удасканаліцца арганізацыйна (удасканаліваючы ўмовы конкурсаў, крытэрыі ацэнкі, склад журы); прапагандаваць сябе ўсімі магчымымі сродкамі.

Дзяржаўная значнасць фестывалю «Берагіня» яшчэ да канца не асэнсаваная ні шырокімі коламі грамадства, ні кіраўнікамі краіны. Ператварэнне фестывалю ў грамадскі рух «Берагіня» мусіць прынесці ў краіну новую хвалю адраджэння беларускай культуры, стратэгічныя ідэалы «Берагіні» стануць узорнай сістэмай жыцця беларусаў, паспрыяючы нацыянальнай бяспецы краіны.

Спецкар. «КГ»

Фота Наталі КУПРЭВІЧ

ПРАПАНОВЫ

ад спецыялістаў у галіне даследавання фальклору ў настановачную частку рашэнняў Калегіі Міністэрства культуры Беларусі

«Стан і перспектывы выкладання традыцыйнай культуры ў Беларускім дзяржаўным універсітэце культуры і мастацтваў»

- Распрацаваць і зацвердзіць на ўзроўні Савета Міністраў Рэспублікі Беларусь дзяржаўную міжведамасную праграму этнакультурна-выхаваўчага напрамку «Традыцыйная культура і моладзь Беларусі» для ўстановаў культуры і адукацыі краіны.

- Пашырыць вопыт Стайкаўскай ДШМ і Гродзенскага каледжа мастацтваў па ўвядзенні фальклору ў навучальны працэс навучальных устаноў культуры ўсіх узроўняў (ДШМ – каледж культуры – ВНУ) у іншых рэгіёнах.

- Увесці сектар па рабоце з традыцыйнай культурай і фальклорам ва Упраўленні ўстановаў культуры і народнай творчасці Міністэрства культуры Рэспублікі Беларусь.

- Увесці навучанне на беларускіх народных духавых інструментах у вучэбны працэс навучальных устаноў культуры ўсіх узроўняў (ДШМ – каледж культуры – ВНУ).

- Адкрыць у БДУКіМ напрамкі «Этнафоназнаўства», «Этнахарэаграфія», «Этнакасцюмалогія» спецыяльнасці «Народная творчасць».

- Увесці з 2012/2013 навучальнага года на ўсіх факультэтах БДУКіМ за кошт курсаў па выбары дысцыпліны «Ахова нематэрыяльнай культурнай спадчыны і фальклору», «Этнасеміётыка культуры».

- Аднавіць майстэрню духавых народных інструментаў і фальклорна-практычны напрамак дзейнасці лабараторыі беларускіх народных інструментаў БДУКіМ з далучэннем 20-гадовага вопыту рэканструкцыі дуды (беларускай валынікі) Віктара Кульпіна.

- Стварыць у Інстытуце культуры Беларусі аддзел этнакультурнага выхавання і этнамастацкай адукацыі, які будзе працаваць як каардынатар ДМП «Традыцыйная культура і моладзь Беларусі», каардынатар увядзення фальклору ў навучальны працэс на ўсіх узроўнях (ДШМ – каледж культуры – ВНУ), дырэктарыя фестывалю «Берагіня» (магчымыя кандыдатуры – Мікола Козенка).

г.п. Акцябрскі, 21–25 чэрвеня 2012 г.

Прапановы накіраваныя міністру культуры Рэспублікі Беларусь за подпісам 12-і вядучых спецыялістаў у галіне аховы і даследавання традыцыйнай культуры беларускага народа.

Ірына Капчынская ўручае падарунак аргкамітэту фестывалю

Супраць гэтага знішчэння і накіраваная згаданая канвенцыя ЮНЕСКА. У. Шчасны адзначыў, што толькі тут, у г.п. Акцябрскі, захоўваюцца эталоны традыцыйнай культуры. Таму неабходна ўсяляк берагчы «Берагіню» і адмовіцца ад запрашэння на фестываль і ў журы мэтраў прафесій-

курсе, былі адзначаныя асобныя калектывы за ўнёсак у захаванне традыцыйнай культуры. Дыпламамі ЮНЕСКА ўзнагароджаныя: фальклорны калектыв «Знічка» Палатоўскай дзяржаўнай агульнаадукацыйнай дзіцячай сад-сярэдняй школы Полацкага раёна; фальклорны калектыв «Вясей-

Крок насустрач

Калі б вы мелі магчымасць праехаць 10 ліпеня каля Цэнтральнага батанічнага саду, то ўбачылі б купку дзяцей і педагогаў. «На экскурсію», – падумалі б вы. Але спяшаюся вас пераканаць, што іх мэтай было іншае – удзел у традыцыйным арт-фестывалі «Крок насустрач», які ладзіцца для дзяцей і маладых людзей з асаблівацімі псіхафізічнага развіцця.

З года ў год фестываль адбываецца ў жывапіснай аграсядзібе «У Шаблоўскіх» каля пасёлка Броўкі Мінскай вобласці. Ветлівыя і гасцінныя гаспадары сядзібы Таццяна Рыгораўна і Валерыі Міхайлавіч Шаблоўскія, старшыня Мінскай гарадской арганізацыі ГА «Беларуская асацыяцыя дапамогі дзецям-інвалідам і маладым інвалідам» Наталля Міхайлаўна Сарока, а таксама загадчыца Цэнтра дзённага прабывання маладых інвалідаў Алена Генадзьеўна Карпека – кіраўнікі гэтага цудоўнага свята. Паводле

ланцёрскага руху Першамайскага раёна. Дарэчы, на гэтым свяце нярэдка можна было сустрэць ма-

прыродзе «Тры карасі», дзе частавалі наварыстай юшкай з рыбы, якую толькі злавілі, і салдацкаю кашай. А аматараў салодкага валанцёры частавалі мёдам, сабраным з пасекі гаспадара, а таксама блінамі з варэннем.

Паступова дзея фестывалю перанеслася да сцэны. Тут прадстаўнікі кожнага мінскага раёна паказвалі

словаў арганізатараў, асноўная мэта фестывалю – прывіць любоў да гістарычнай спадчыны Беларусі, народных традыцыяў нашых продкаў.

Пасля прывітальных словаў гасцям прапанавалі праграму-экскурсію па сядзібе. Спачатку завіталі ў этнаграфічны музей беларускай культуры «У госці да продкаў», дзе дзядуля і бабуля накармілі дзяцей традыцыйнай беларускай ежаю, паказалі старажытныя ручнікі, мэблю, а бабулін чароўны куфар падараваў удзельнікам фестывальных памятакі.

Потым усе адправіліся на сапраўдную фотасесію, перад якой кожны ахвочы мог пераапрагнуцца. Падбраць касцюм кожнаму дапамагалі дзяўчаты з ва-

ладых людзей з надпісам «валанцёр»: яны дапамагалі праводзіць конкурсы, нават ладзіць рыбалку для ўсіх ахвочых. Напрыклад, прадстаўнікі валанцёрскай арганізацыі «Альтэра» спявалі і танцавалі разам з дзецьмі і маладымі інвалідамі, дорачы ім радасць і шчасце. Многа было валанцёраў з мінскіх ВНУ.

Каля сажалкі дзеці ўбачылі сапраўдны цуд – бязвоблачнае неба запоўнілася карагодамі мыльных пузыроў, і важна, што кожны мог прыняць удзел у стварэнні гэтага цуду. У «Запарку на калёсіках» можна было пакарміць вялікую чарапаху, пухнатых трусю і марскіх свінак.

Прысмакамі сустракала дзяцей міні-кафэ на

свае таленты. Адкрылі канцэртную праграму выхаванцы аддзялення дзённага прабывання інвалідаў (АДП) Першамайскага раёна ўрыўкам з тэатральнай пастаноўкі «Дзюймовачка» і танцам «Бабкі-Ёжкі». Потым выступілі Таццяна Тоўсцік і танцавальная група «Тайфун» з Маскоўскага АДП. Яны выканалі песні «Я так сумую» і «Маленькі прынц». Уразілі прысутных выхаванцы Аляксей Бесараб і Алег Гарох майстэрскім выкананнем песень «Дай мне сілы» і «Белыя ружы». А вось Аляксей Мяцельскі з Савецкага аддзялення для маладых інвалідаў праспяваў народную беларускую песню «Касіў Ясь канюшыню», пад якую дзеці вадзілі карагоды. Паліна Вакуціна парадавала аматараў народнай музыкі сваім нумарам на цымбалах «Міленькі ты мой!». Завяршыў канцэрт дзіцячы калектыў «Мандарын», удзельнікі якога паказалі вальс на калясках пад песню «Эха».

Хочацца дадаць, што ўдзел у арт-фестывалі дае магчымасць дзецям і маладым людзям раскрыць свой патэнцыял, паказаць мастацкія здольнасці і набыць новых сяброў.

Вольга ШЫЛАК
Фота аўтара

Музычнае краязнаўства

Беларускія выканаўцы на разіме bel canto

(Працяг. Пачатак № 27)

Гадоў дваццаць таму амаль аглушальнай стала інфармацыя пра яшчэ аднаго выдатнага беларускага опернага спевака – Міхася Забэйд-Суміцкага (1900–1981).

У 1932 годзе Міхась Іванавіч выехаў з Харбіна, дзе адбыліся ягоныя оперныя дэбюты, на стажыроўку ў Мілан. Там ён удасканалваў сваё вакальнае майстэрства пад кіраўніцтвам прафесара Фернанда Карпі – колішняга калегі Энрыка Каруза. З маэстра Карпі Забэйд пазнаёміла ягоная былая харбінская каляжанка, а на пачатку 1930-х салістка Ла Скала Анжэліка Краўчанка. Прафесар быў вельмі задаволены здольным вучнем. Было за што. Напрыклад, «Манон» Д. Пучыні Забэйда вывучыў усяго за два тыдні, чым нямала здзівіў прафесара: «Вы ў мяне за два тыдні зрабілі тое, што іншыя не зробіць і за паўгода...».

У Мілане Забэйда пазнаёміўся з Шаляпіным – той у чарговай пастаноўцы Ла Скала «Севільскага цырульніка» Д. Расіні спяваў Дона Базілія.

Праз два гады заняткаў у Ф. Карпі Забэйда быў прыняты ў трупы Ла Скала. Між іншым, у тым сезоне (1934/1935) ягонымі калегамі групы салістаў-тэнараў былі Б. Джылы, Ц. Скіпа, А. Перціле і Д. Лаўры-Вольпі. Упэўнены – ніводнага з пералічаных спевакоў прадстаўляць асобна няма патрэбы, бо кожнае з гэтых імёнаў – легендарная старонка сусветнага вакальнага мастацтва XX стагоддзя.

На сцэне Ла Скала Забэйда паспяхова выступаў у операх Д. Вэрдзі (Альфрэд – «Травіята», Герцаг – «Рыгалета»), Ш. Гуно (Фаўст – «Фаўст»), Д. Расіні (Альмавіва – «Севільскі цырульнік») і іншых. Крытыка высока ацаніла беларускага выканаўцу. Так, міланскі часопіс «Giornale del arte» параўноўваў майстэрства М. Забэйд з майстэрствам Ціта Скіпы і Леаніда Собінава. Там жа ў Мілане адбылося і асабістае знаёмства Забэйд з вялікім рускім тэнарам. Собінаў быў у захапленні ад голасу Міхася Іванавіча: «Як вы нагадваеце мае лепшыя маладыя гады!» – узрушана казаў ён, абдымаючы Забэйд.

У Італіі М. Забэйда пачынае свой шлях і як камерны выканаўца. На ягоныя выступленні ў розных гарадах станоўча адгукаецца прэса:

«Тэнар Міхал Забэйда пацвердзіў поспехі, якія меў нядаўна ў сваім артыстычным турне і якія, маем надзею, паўтарацца вечарам 31 мая ў Мілане. У Забэйд адрозна адчуваецца пшчотная душа славянскага мройнага пэрта. Яго тонкая інтэрпрэтацыя захопляе слухачоў. Яго голас – гэта дасканалы інструмент, які здольны перадаць усе пачуцці, змешчаныя ў вершы і музыцы...»;

(Працяг на стар. 8)

(Працяг. Пачатак на стар. 7)

«У галіне канцэртнага і опернага жыцця трэба адзначыць тэнара Міхала Забэйду, які нядаўна выступіў з канцэртаў у Міланскай кансерваторыі імя Вэрдзі. Забэйда і на гэты раз, у складанай праграме, прадэманстраваў свае выдатныя галасавыя і выканальніцкія якасці. Досыць напружаная праграма была выкананая належным чынам, пахвальна, а за серэнаду з оперы «Jus Primaе Noktis» кампазітара П. Каньё, багатай гарманійнымі тонамі і фіярытурамі, якую Забэйда праспяваў горача, з экспрэсіяй, прадэманстраваўшы дасканалы майстэрства, публіка з энтузіязмам пляскала мастаку, дамагаючыся паўтору».

Трэба адзначыць, што М. Забэйда-Суміцкі – выканаўца, які амаль усё творчае жыццё пражыў па-за межамі бацькаўшчыны (Расія, Кітай, Італія, Польшча, Чэхія). Але ён ніколі не губляў духоўнай сувязі з радзімай, быў у пастаянных стасунках з найвыдатнейшымі дзеячамі айчыннай культуры і мастацтва. Яго камерны рэпертуар амаль напалову складалі беларускія народныя песні і раманы беларускіх кампазітараў. Ён вельмі часта быў першым іх выканаўцам па-за межамі Беларусі ці, інакш кажучы, быў «амбасадарам» беларускай музычнай культуры ў Еўропе...

Р. Шырма і М. Забэйда-Суміцкі. Карлавы Вары, 1961 г.

У кнізе З. і С. Шыбекаў «Мінск. Старонкі жыцця дарэвалюцыйнага горада» чытаем: «Падчас наведвання сваякоў у горадзе давалі канцэрты салістка венскай оперы Марыя Гольмар, салістка міланскай La Scala і лісабонскай оперы Ганна Мейчык».

На жаль, пра Марыю Гольмар пакуль што мне не ўдалося знайсці ніякіх звестак. Што тычыцца Аляксандры Давыдаўны Мейчык (Ганна – яе сцэнічны псеўданім), то некаторыя і, трэба лічыць, – важныя звесткі знайшліся ў першай частцы двухтомнага слоўніка А. Пружанскага «Отечественные певцы. 1755–1917».

Нарадзілася Ганна Мейчык у Мінску ў 1875 годзе ў сям’і вядомага адваката і навукоўца-гісторыка ў галіне рускага права і архівазнаўства Давіда Мейчыка (1850–1922). У 1921 годзе ён стаў адным з заснавальнікаў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. Дачка навукоўца Аляксандра ў 1895–1898 гадах вучылася ў Пецярбургскай кансерваторыі (клас Караліны Фэрні-Джыральдоні), пазней удасканальвала сваё майстэрства ў Італіі. Валодала голасам mezzo soprano. Дэбютавала як оперная спявачка ў Тыфлісе ў 1899 годзе. З усё нарастаючым поспехам – ад выступлення да выступлення – спявала яна ў шматлікіх тэатрах Расійскай імперыі (Казань, Вільня – у складзе італьянскай трупы, Ніжні Ноўгарад, Кіеў, Масква, Адэса, Петраград і шмат-шмат інш.), ну і, як мы ўжо ведаем, на сваёй радзіме – у Мінску.

Віктар СКОРАБАГАТАЎ

(Заканчэнне будзе)

ЖНІВЕНЬ

4 – Брыль Янка (Іван Антонавіч; 1917, Адэса – 2006), народны пісьменнік Беларусі, перакладчык, публіцыст, ганаровы член НАН Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1952), Літаратурнай прэміі імя Якуба Коласа (1964), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1982) – 95 гадоў з дня нараджэння.

4 – «Гродзенская капэла» (1992), дзяржаўная ўстанова культуры – 20 гадоў з часу стварэння.

5 – Самуйлёнак Эдуард Людвігавіч (1907–1939), пісьменнік, драматург – 105 гадоў з дня нараджэння.

6 – «Псалтыр» (1517), першая друкаваная кніга, выдадзеная Францыскам Скарынам у Празе – 495 гадоў з часу выхаду ў свет.

7 – Мальдзіс Адам Восіпавіч (1932, Астравецкі р-н), літаратуразнаўца, крытык, празаік, публіцыст, грамадскі дзеяч, заслужаны дзеяч польскай культуры, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1980), прэзідэнт Міжнароднай асацыяцыі беларусістаў, доктар філалагічных навук, прафесар – 80 гадоў з дня нараджэння.

8 – Віталін Зміцер (Дзмітрый Рыгоровіч Сергіевіч; 1912, Іванаўскі р-н – 2004), паэт, празаік, журналіст – 100 гадоў з дня нараджэння.

8 – Чарнышэвіч Аркадзь Дзмітрыевіч (1912, Салігорскі р-н – 1967), пісьменнік – 100 гадоў з дня нараджэння.

12 – Гарадзечанская бітва (Пружанскі р-н; 1812), бітва пад час вайны з Напалеонам – 200 гадоў з часу адбыцця.

12 – Данілюк Тодар (Фёдар Васільевіч; 1887, Слонімскае р-н – 1960), беларускі рэлігійны і ваенны дзеяч, удзельнік нацыянальнага руху, выхаванец семінарыі Жыровіцкага манастыра (служыў на Слонімсчыне, Навагрудчыне) – 125 гадоў з дня нараджэння.

23 – Панчанка Пімен Емяльянавіч (1917, Талін – 1995), народны паэт Беларусі, ганаровы акадэмік НАН Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі СССР (1981), Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1968), Літаратурнай прэміі імя Янкі Купалы (1959) – 95 гадоў з дня нараджэння.

25 – Макаль Пятрусь (Пётр Міхайлавіч; 1932, Беластоцкае ваяв. – 1996), паэт, драматург, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Янкі Купалы (1984), Літаратурнай прэміі імя А. Куляшова (1980) – 80 гадоў з дня нараджэння.

27 – Махнач Алесь (Аляксандр Іванавіч; 1922, Уздзенскі р-н – 2001), драматург, празаік, публіцыст, заслужаны работнік культуры Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

30 – Ждан Яўген Барысавіч (1942, Навагрудак – 2002), праваслаўны царкоўны дзеяч, архіепіскап Тамбоўскай епархіі.

Продак прыкмячаў

Кожная хата ў жніўні багата. Жнівень сее, жне і косіць – на сталах багачца досыць.

У жніўні лета насустрач восені ўскач бяжыць.

У жніўні сярпы грэюць ды вада халодзіць.

У жніўні панамі сярпы – маруды тады не цяргі.

У жніўні і верабей піва варыць.

Глядзі восень па Макрыдзе (1 жніўня): калі ў гэты дзень мокра – восень будзе мокрая.

На Марыю (4 жніўня) вялікія росы – будзе лён шэры і косы.

Барыс і Глеб (6 жніўня) – паспеў хлеб.

На Барыса і Глеба хлеба напарыся і за раллю бярыся.

Быў Пятрок – апаў лісток, прыйшоў Ілля (2 жніўня) – нарабіў гнілля.

Як на Ганну (7 жніўня) ранак халодны – будзе і зіма халодная.

Калінаў дзень (11 жніўня). Сяля жыта, плялі вянкi.

Якія Антоны (16 жніўня) – такі і кастрычнік. (У дзень Антона-віхравая чакалі моцных вятроў, якія абяцалі снежную зіму.)

Прышоў Спас (19 жніўня) – і лета ад нас.

Пасля Мацвея (22 жніўня) мужык на полі не паце.

На Лаўрэна (23 жніўня) глядзелі ў поўдзень на ваду: калі яна ціхая – восень ціхая, а зіма без завірух.

На Міхееў дзень (27 жніўня) ціхі вечер – да добрай восені, моцны – восень дажджлівая. Паспяваюць брусніцы.

Па Спасе (29 жніўня) трымай рукавіцы ў запасе.

Вераб’і хаваюцца пад страху – будзе бора.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

МАНАЃАМІЯ (грэч. monos адзін, адзіны + gamos шлюб) – аднашлюбнасць, гістарычная форма сям’і і шлюбу, калі адзін мужчына ўступае ў шлюб з адной жанчынай (у адрозненне ад мнагажонства і мнагамужжа). Узнікла з парнага шлюбу ў перыяд распаду першабытнаабшчыннага ладу, стала пануючай формай шлюбу.

МАНАЃРА́МА (лац. monogramma ад ма-на... + грэч. gramma рыса, літара, напісанне) – 1) сплечэння ў выглядзе вензеля пачатковыя літары імя і прозвішча ці імя і імя па бацьку; 2) умоўны знак (выява кветкі, жывёлы і г.д.) замест подпісу на творы мастакоў.

МАНАЃРА́ФІЯ (ад ма-на... + графія) – навуковае выданне ў выглядзе кнігі ці брашуры, у якой даследуецца асобная праблема ці тэма. Можна належаць аднаму аўтару ці быць калектыўнай. Забяспечваецца навукова-даведачым апаратам, паказальнікамі.

МАНДА-ЛІ́НА

струнны шчыпковы музычны інструмент лютневай сям’і. Вядома некалькі тыпаў мандалінаў. Яны адрозніваюцца формай корпуса і шыўкі, колькасцю струнаў, строем. Найбольш папулярная неапалітанская, што мае моцна пукаты склеены з асобных сегментаў корпус авальнай формы, плоскую дэку з круглай рэзанатарнай адтулінай, кароткую шыўку з металічнымі ладамі і галоўку з калкамі для замацавання 4 парных струнаў. Чысты і звонкі гук здабываецца пры дапамозе плектра.

Неапалітанская мандаліна распаўсюдзілася ў канцы XVIII ст. у многіх краінах Еўропы, у XIX ст. стала адным з найбольш папулярных амаатарскіх музычных інструментаў. Выкарыстоўвалася як сольны, ансамблевый і аркестравы інструмент, утвараючы аснову т.зв. неапалітанскага аркестра (часам увадзілася і ў оперна-сімфанічны).

На Беларусі з’явілася ў ся-

Мандаліна

рэдзіне XIX ст., аб чым сведчыць, напрыклад, яе выява ў размалёўках Троіцкага касцёла г.п. Шарашова Пружанскага раёна. Спачатку ўвайшла ў музычны побыт беларускіх гарадоў і мястэчак, на мяжы XIX–XX стст. – і вёсак, дзе набыла асаблівую папулярнасць у 1920–1930-я гг. Выкарыстоўваюцца інструменты пераважна фабрычнага вырабу (зрэдку сустракаюцца самаробныя). У народнай практыцы выкарыстоўваецца як сольны і ансамблевый інструмент (з гітарай; з балалайкай; са скрыпкай, балалайкай, гітарай і бубнам). Рэпертуар народных мандаліністаў складаецца з танцаў (пераважна гарадскіх побытавых і бальных) і песень розных гістарычных пластоў. Мандаліна трапляецца на большай частцы тэрыторыі Беларусі.